

Nr 169

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i lagen den 20 december 1957 (nr 684) om betalningsväsendet under krigsförhållanden, m. m.; given Stockholms slott den 3 maj 1963.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att
dels antaga härvid fogade förslag till lag angående ändring i lagen den 20 december 1957 (nr 684) om betalningsväsendet under krigsförhållanden, och
dels bifalla det förslag i övrigt, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

G. E. Sträng

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen redovisas vissa förslag rörande planläggningen för betalningsväsendet under krigsförhållanden. I anslutning härtill föreslås sådan ändring i lagen om betalningsväsendet under krigsförhållanden, att Kungl. Maj:t under dylika förhållanden skall äga dels meddela vissa från postgiroförordningen avvikande bestämmelser, dels föreskriva skyldighet för riksbanken att inlösa vissa postala utbetalningshandlingar, utfärdade även av annan än statsmyndighet, samt skyldighet för statlig myndighet att mottaga sådana handlingar som likvid vid inbetalningar.

Det direkta ansvaret för beredskapsplaneringen på bank- och betalningsväsendets område föreslås i propositionen överflyttat från överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap till riksbanken.

Förslag

till

Lag angående ändring i lagen den 20 december 1957 (nr 684) om betalningsväsendet under krigsförhållanden

Härigenom förordnas, att i lagen den 20 december 1957 om betalningsväsendet under krigsförhållanden skall införas en ny paragraf, benämnd 3 a §, av nedan angiven lydelse samt att 4 § skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

3 a §.

Befinner sig riket i krig, äger Konungen, efter hörande där så är möjligt av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret, meddela av förhållandena påkallade bestämmelser att gälla i stället för vad som finnes stadgat i 5 § förordningen den 11 juli 1924 (nr 378) angående postgilorörelse.

Vid krigsfara, vari riket befinner sig, så ock eljest under utomordentliga förhållanden, föranledda av krig eller krigsfara, vari riket befunnit sig, äger Konungen, efter hörande av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret, meddela bestämmelser som i första stycket avses.

4 §.

Befinner sig riket i krig, äger Konungen, efter hörande där så är möjligt av fullmäktige i riksbanken, förordna

att riksbanken skall vara skyldig inlösa sådant av statsmyndighet utfärdat utbetalningskort och direktutbetalningskort, som är avsett att användas i postgilorörelsen, samt

att riksbanken skall vara skyldig inlösa för postgilorörelsen avsedda utbetalningskort och direktutbetalningskort, som utfärdats av statsmyndighet, kommunalmyndighet, allmän försäkringskassa eller sådan annan postgironkontoinnehavare, som erhållit medgivande att verkställa utbetalning medelst direktutbetalningskort, samt

att kort som här avses skall mottagas såsom likvid vid betalning till statlig myndighet.

Vid krigsfara — — — stycket avses.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 maj
1963.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, fråga om *viss ändring i beredskapslagstiftningen* samt anför därvid följande.

1. Inledning

Jämsides med den fortlöpande beredskapsplanläggningen på totalförsvarets olika områden har alltsedan andra världskrigets slut en kontinuerlig översyn och komplettering skett av den administrativa försvarsberedskapen. Ett led i arbetet härmed utgjorde den utredning av vissa frågor rörande beredskapsorganisationen inom finansdepartementets verksamhetsområde, som under åren 1954—1955 utfördes av numera kammarrättsrådet S. F. von Otter.

Utredningsmannen verkställde bl. a. en översyn av planläggningen av betalningsväsendet och penningmedelsförsörjningen under krigsförhållanden och överlämnade den 20 juni 1955 en promemoria med förslag till allmänna riktlinjer för underlättande av utbetalningsväsendet m. m. under krig. Med ledning av de remissyttranden, som avgavs över promemorian, i vilken förut-sattes att Kungl. Maj:t i händelse av krig hade erforderliga fullmakter att reglera förhållandena inom betalningsväsendets område, företogs inom finansdepartementet en överarbetning av utredningsmannens förslag. I anslutning därtill skedde en genomgång av de fullmaktslagar, som gällde under andra världskriget och tiden närmast därefter, för att klarlägga, huruvida i beredskapssyfte en motsvarande lagstiftning borde genomföras redan i fredstid. Som ett resultat av detta arbete framlades till 1957 års riksdag förslag till viss för krigsförhållanden avsedd beredskapslagstiftning inom finansdepartementets verksamhetsområde (prop. 1957: 176). Sedan propositionen bifallits av riksdagen, utfärdades bl. a. lagen den 20 december 1957 (nr 684) om betalningsväsendet under krigsförhållanden. Enligt denna lag, som inte är tidsbegränsad, äger Kungl. Maj:t under vissa förutsättningar

†1 *Bihang till riksdagens protokoll 1963. 1 saml. Nr 169*

dels meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m. samt meddela de från myntlagen avvikande bestämmelser, som kan bli påkallade, dels föreskriva skyldighet för riksbanken att inlösa vissa av statsmyndighet utfärdade postala utbetalningshandlingar och skyldighet för statlig myndighet att mottaga sådana handlingar som likvid vid inbetalningar.

Till den nämnda propositionen var såsom bilaga fogat ett förslag till kungörelse med vissa föreskrifter angående tillämpningen av den föreslagna lagen. I propositionen uttalades att avsikten var att iordningställa tillämpningsföreskrifter till lagen, utformade i huvudsaklig överensstämmelse med det utarbetade kungörelseförslaget, och att redan det nämnda förslaget borde kunna ligga till grund för myndigheternas fortsatta planlägningsarbete. Enär det kunde förutsättas, att under detta arbete vissa frågor skulle uppkomma, vilka borde regleras i tillämpningsföreskrifterna, underrättades sedermera berörda myndigheter om att någon slutgiltig överarbetning av det till propositionen fogade förslaget till sådana föreskrifter tills vidare inte skulle komma att ske.

I september 1961 uppdrogs åt en arbetsgrupp inom finansdepartementet, bestående av t. f. kanslirådet i departementet N. O. Lindberg, tillika ordförande, bankokommissarien i riksbanken G. Å. Gustafsson, avdelningsdirektören hos överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap C. R. G. Högberg samt avdelningschefen hos generalpoststyrelsen P. E. Å. Törnqvist, att verkställa utredning rörande betalningsväsendet under krigsförhållanden m. m. Byråchefen hos riksrevisionsverket S. O. Säfström utsågs att delta i utredningsarbetet såsom expert. Arbetsgruppen överlämnade den 7 december 1962 en *promemoria med förslag rörande betalningsväsendet under krigsförhållanden m. m.* (stencilerad).

Arbetsgruppens huvuduppgift har varit att överarbeta det föreliggande förslaget till kungörelse med vissa föreskrifter angående tillämpningen av lagen om betalningsväsendet under krigsförhållanden. I samband härmed har arbetsgruppen behandlat en rad frågor, som rör penningmedelsförsörjningen och betalningsväsendet vid krig. Till promemorian har fogats två av gruppen utarbetade författningsförslag, nämligen förslag till lag angående ändring i lagen den 20 december 1957 (nr 684) om betalningsväsendet under krigsförhållanden och förslag till kungörelse med vissa föreskrifter angående tillämpningen av sistnämnda lag.

I anslutning till sin behandling av frågor rörande betalningsväsendet under krig har arbetsgruppen vidare framlagt förslag i fråga om delshandhavandet av beredskapsplaneringsansvaret på bank- och betalningsväsendets område, dels viss omläggning av det statliga betalningssystemet under fredstid.

Över arbetsgruppens promemoria har *yttranden* avgivits av fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret, överbefälhavaren, försvarets civilförvaltning, socialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, riksförsäkringsverket, generalpoststyrelsen, järnvägsstyrelsen, statskontoret, mynt- och juste-

ringsverket, bankinspektionen, försäkringsinspektionen, statens krigsförsäkringsnämnd, riksrevisionsverket, statens jordbruksnämnd, överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap, medicinalstyrelsen, civilförsvarsstyrelsen, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Östergötlands, Göteborgs och Bohus, Örebro, Jämtlands samt Norrbottens län, civilbefälhavarna i första, tredje, fjärde och femte civilområdena, Sveriges jordbrukskassförbund, Svenska stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund, Svenska landstingsförbundet, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Försäkringskassförbundet, Sveriges industriförbund, Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen och Sveriges Kreditbank. Civilbefälhavaren i andra civilområdet har såsom eget yttrande åberopat det yttrande, som avgivits av länsstyrelsen i Jämtlands län.

Vid överståthållarämbetets yttrande har fogats utlåtanden från Stockholms stadskollegium och chefen för krigslänsstyrelsens för Stockholms stad och län kameralsektion, vid länsstyrelsens i Norrbottens län yttrande utlåtanden från länets landstings förvaltningsutskott och Luleå stad samt vid civilbefälhavarens i fjärde civilområdet yttrande utlåtande från den försörjningssakkunnige i civilbefälhavarens krigskansli.

Jag anhåller att nu få anmäla detta ärende.

2. Tillämpningsföreskrifter till lagen om betalningsväsendet under krigsförhållanden

Arbetsgruppen

Arbetsgruppen erinrar inledningsvis om den under åren 1954—1955 verkställda utredningen rörande planläggningen av betalningsväsendet och penningmedelsförsörjningen under krigsförhållanden och om de förslag till åtgärder och föreskrifter, som framlades i samband därmed. Dessa förslag har utgjort grundvalen för gruppens fortsatta utredning i ämnet. Arbetsgruppen har vid sina överväganden ägnat huvudintresset åt penningmedelsförsörjningen i stort och åt det statliga betalningssystemet under krigsförhållanden. De olika förslag gruppen framlagt i anslutning härtill överensstämmer i allt väsentligt med de vid den tidigare utredningen uppdragna riktlinjerna för planläggningen på dessa områden. Arbetsgruppen har emellertid även undersökt möjligheterna till medverkan från statens sida i syfte att underlätta kommunala myndigheters och allmänna försäkringskassors betalningar under krig och har vidare tagit upp vissa spörsmål, som äger samband med det enskilda näringslivets och allmänhetens möjligheter att under krig genomföra betalningar m. m. Dessa frågor behandlades endast i mindre utsträckning eller — vad sistnämnda spörsmål beträffar — berördes blott flyktigt vid den tidigare utredningen. Som framgår av det följande

har arbetsgruppen funnit viss reglering i förväg önskvärd när det gäller statlig medverkan till förmån för kommunala myndigheters, allmänna försäkringskassors och vissa enskilda företags betalningsverksamhet under krig.

Arbetsgruppen framhåller, att de förslag till ytterligare planläggningsåtgärder och -föreskrifter, som framlägges i promemorian, har till främsta syfte att möjliggöra upprätthållande av verksamheten på betalningsväsendets område under det inledande skedet av ett krig, då förbindelser av olika slag är ansträngda och i flera fall kanske helt avbrutna och då svårigheterna i samband med samhällets omställning till krigsförhållanden fortfarande är starkt kännbara. Ett system, som avses möjliggöra nödvändiga betalningstransaktioner i de svårbemästrade situationer, som kan uppstå i ett sådant läge, måste främst kännetecknas av en långt driven enkelhet. Det bör dessutom så litet som möjligt skilja sig från det i fred tillämpade. Då det bl. a. från psykologisk synpunkt är av betydelse, att brist på pengar inte uppstår, måste systemet kompletteras med åtgärder till tryggnad av att penningmedel finns tillgängliga i landets skilda delar.

Beredskapsåtgärderna avseende penningmedelsförsörjningen bör enligt arbetsgruppens mening främst syfta till att säkra tillgången på sedlar och mynt i omedelbar anslutning till ett krigsutbrott, då efterfrågan på penningmedel sannolikt blir större än normal och erforderliga penningtransporter kan beräknas bli försvårade av kommunikationsstörningar. Planläggningen för penningmedelsförsörjningen bör därför i första hand inriktas på en decentraliserad lagring av sedlar och mynt.

Med hänvisning till risken för att silver- och bronsmynt kan komma att undandras marknaden under krig uttalar arbetsgruppen, att beredskapsvärdet av lager av skiljemynt troligen skulle vara högre, om lagren innehöll mynt med lågt metallvärde. Någon fredstillverkning av särskilda krigsmynt förordas dock inte. Gruppen framhåller, att skäl inte skulle finnas att tillverka dylika mynt, om redan de för fredsbruk avsedda mynten tillverkades med lågt metallvärde, och erinrar om att mynt- och justeringsverket i skrivelse till finansdepartementet den 14 november 1962 föreslagit en översyn av myntlagstiftningen. I skrivelsen har bl. a. framhållits, att man därvid bör diskutera en övergång från silverlegering till andra och billigare myntmetaller.

Arbetsgruppen erinrar vidare om den beredskapsplanläggning, som bedrivs inom riksbanken på penningförsörjningsområdet och uttalar, att vad gruppen erfarit om denna inte givit gruppen anledning framlägga förslag om ytterligare åtgärder utöver de redan vidtagna eller planerade.

Under en kortare krigsperiod anses inte mycket stå att vinna genom tillverkning av penningmedel; tillverkningskapaciteten väntas vara så låg i förhållande till efterfrågan, att produktionen skulle sakna nämnvärd betydelse jämfört med lagerhållningen. Vid ett krig av längre varaktighet kan det däremot, menar arbetsgruppen, vara av vikt att tillverkning i någon form kom-

mer till stånd. Då det inte anses möjligt att i en krigssituation evakuera sedeltryckeriets och myntverkets hela maskinpark, har gruppen funnit det mest ändamålsenligt från beredskapssynpunkt, att redan fredstillverkningen förläggas till en mindre utsatt plats än den nuvarande. Gruppen erinrar om att frågan om en omlokalisering av bl. a. sedel- och mynttillverkningen för närvarande överväges av lokaliseringsutredningen rörande statlig verksamhet och framhåller, att — i avvaktan på utredningens ställningstagande i denna fråga — en decentraliserad lagring kan ske av halvfabrikat för mynttillverkning, s. k. myntplattor. Av dylika skulle mynt kunna tillverkas under krig med användande av präglingsmaskiner, som utflyttats från myntverket under ett tidigt stadium av en krissituation. Härutöver kan — då det för närvarande inte anses vara möjligt att reservera och utanför Stockholm beredskapsuppställa för sedel- och mynttillverkning erforderliga specialmaskiner — i dagens läge planläggningen för tillverkning under krig av penningmedel endast omfatta förberedande åtgärder, som syftar till att göra det möjligt att vid krig utgiva provisoriska betalningsmedel, vilkas framställande inte förutsätter tillgång till specialmaskiner av nyss nämnt slag.

I ett centralt avsnitt av promemorian behandlar arbetsgruppen frågan om val av system för de statliga betalningarna under krig. I syfte att vinna största möjliga stadga och enhetlighet i statsmyndigheternas kassaväsen förordar gruppen en ordning, där myndigheterna hänvisas till att i första hand och så länge det visar sig vara möjligt utnyttja ett och samma betalningssätt. En dylik ordning anses vidare vara mest tillfredsställande från kontrollsynpunkt. Arbetsgruppen föreslår, att det statliga betalningssystemet vid krig skall i första hand baseras på postgiroörelsen. Postgirosystemet anses fylla rimliga krav i avseende på funktionssäkerhet och bokföringskapacitet under krigsförhållanden, och gruppen påpekar, att man genom att välja postgiroalternativet som primärt system för de statliga betalningarna bygger vidare på den fredstida ordningen och att statsmyndigheternas kassarörelse därför utan större omgång kan ställas om till krigsförhållanden.

Transaktioner berörande statsverkets checkräkning i riksbanken skall enligt förslaget företrädesvis verkställas över för denna räkning upplagda centrala postgirokonton. Medel, som inbetalas till de statliga huvudförvaltningarnas postgirokonton för inbetalningar, överföres för närvarande till ett riksbankens postgirokonto för insättning på statsverkets checkräkning i banken. Arbetsgruppen förordar en motsvarande ordning redan i fredstid även för överföringarna från statsverkets checkräkning i riksbanken till huvudförvaltningarnas postgirokonton för utbetalningar och föreslår, att för ändamålet upplägges särskilda centrala postgirokonton för statsverkets checkräkning i riksbanken. Härigenom skulle övergång från freds- till krigsförhållanden i detta avseende kunna ske utan förändringar i den invanda arbetsrutinen hos myndigheterna. Vidare skulle man redan under fredstid kunna

draga fördel av den administrativa förenkling ett genomförande av förslaget innebär.

Statsmyndigheterna — huvudförvaltningarna samt andra myndigheter, som av generalpoststyrelsen efter samråd med vederbörande huvudförvaltning erhållit rätt därtill — föreslås skola få använda s. k. direktutbetalningskort. Denna rätt kombinerad med möjlighet att använda utbetalningskort, som inte behöver insändas till postgirokontoret (postgiroavdelning) för bokföring, innan de expedieras till betalningsmottagarna, är avsedd att göra myndigheterna mindre beroende av post- och teleförbindelser vid deras betalningar än de är i fredstid. Till ett minskat beroende av dessa förbindelser bidrager även arbetsgruppens förslag, att huvudförvaltnings postgirokonto skall kunna överdragas under krigsförhållanden. Gruppen förutsätter, att underskott, som uppstår på huvudförvaltnings postgirokonto till följd av överdragning, utan onödigt dröjsmål täckes genom myndighetens försorg. Statsmyndighet föreslås vidare skola tillerkännas viss prioritet när det gäller utnyttjande vid postgiroavdelning av belopp, som är bokfört på dess konto vid postgirokontoret.

Som nyss nämnts föreslås statsmyndigheterna skola i första hand anlita postgiorörelsen för sina betalningar under krig. I frågan om eventuell rätt för myndigheterna att när läget så kräver utnyttja även andra betalningsvägar föreslår arbetsgruppen, att möjlighet beredes myndigheterna att för sin kassarörelse öppna checkräkning i penninginrättning. Denna rätt bör enligt gruppens mening få tagas i anspråk av statsmyndighet, som har eget postgirokonto, då krigshändelser föranleder, att myndigheten inte på ett tillfredsställande sätt kan använda detta för inbetalningar eller utbetalningar.

När det gäller frågan om kommunala myndigheters och allmänna försäkringskassors betalningar under krig, framhåller arbetsgruppen, att många av dessa organ torde komma att utöva en avsevärt mer omfattande ekonomisk verksamhet under krig än i fred.

Vad beträffar kommunernas ekonomiska verksamhet vid krig erinrar gruppen om vissa förslag i hithörande frågor, som framlagts av kommunalrättskommittén, socialberedskapskommittén och 1954 års värnpliktsavlöningsutredning. Kommunalrättskommittén har funnit skäl tala för att kostnaderna för totalförsvarsverksamheten genom kommunerna i betydande utsträckning skall bäras av alla gemensamt. Inkvarteringskommunernas kostnader för verksamhet till förmån för utrymda från andra orter bör enligt kommittén i huvudsak helt ersättas av statsmedel. Förskott av statsmedel för dessa kostnader anses böra kunna utges av vederbörande länsstyrelse, som även bör ha att påfylla anslagen allteftersom redovisning sker. I fråga om kostnader för viss annan kommunal verksamhet anför kommittén, att möjligheter bör finnas för hårt drabbade kommuner att à conto — lämpligen från länsstyrelsen — erhålla medel från statligt håll.

Den av socialberedskapskommittén föreslagna s. k. krigshjälpen skall enligt kommitténs förslag i princip administreras av kommunerna, och för kostnader för utgiven krigshjälp skall kommun äga erhålla ersättning av statsmedel. Statsbidraget föreslås fastställt av vederbörande länsstyrelse, som även skall ha att till kommun utanordna förskott å sådant statsbidrag.

Enligt förslag av värnpliktsavlöningsutredningen skall familjebidragsförordningen träda ur kraft, då den av socialberedskapskommittén föreslagna lagen om krigshjälp tillämpas och i stället för familjebidrag utgå krigshjälp till värnpliktigs (civilförsvarspliktigs m. fl.) hustru och minderåriga barn.

Med hänsyn bl. a. till de anförda exemplen på arbetsuppgifter, som för kommunernas del föreslagits skola tillkomma vid krig, måste det enligt arbetsgruppens mening antagas, att kommunala myndigheter i vissa situationer får en mångfald uppgifter av närmast statlig karaktär. Detta anses gälla även för landstingskommunerna. Gruppen pekar särskilt på dessas betydande uppgifter inom sjukvården. Krigssjukvårdslagen ålägger vederbörande fredshuvudman att svara för verksamheten i krig på detta område. Staten kommer jämlikt lagens bestämmelser att primärt bestrida kostnaderna i krig för det allmänt civila medicinalväsendet. Ehuru detta således då till stor del kommer att liksom i fred bedrivs av kommunala organ (landsting och landstingsfria städer), blir finansieringen av detsamma väsentligen en statlig angelägenhet.

Arbetsgruppen räknar med att ytterligare arbetsuppgifter även kan komma att läggas på de allmänna försäkringskassorna i krig — under alla förhållanden kommer enligt gruppens mening verksamheten vid sådana kassors kontor inom inkvarteringsområdena att svälla ut — och framhåller att de får att ombesörja övervägande statliga förvaltningsuppgifter.

Oavsett statsmaktarnas ställningstagande till de nyss redovisade utredningsförslagen har arbetsgruppen funnit det angeläget att överväga olika möjligheter till medverkan från statens sida i syfte att underlätta och trygga såväl kommunala myndigheters som allmänna försäkringskassors betalningsverksamhet under krig. Arbetsgruppen föreslår, att sådan medverkan lämnas i den formen, att nämnda organ beträffande sina postgirokonton skall kunna tillerkännas en prioritet, motsvarande den som föreslagits komma statsmyndigheterna till del. Med särskilt medgivande av generalpoststyrelsen efter samråd med vederbörande länsstyrelse skall kommunalmyndighet och försäkringskassa sålunda äga använda s. k. direktutbetalningskort vid utbetalning från postgirokonto. Medgivande skall även kunna innefatta rätt för myndigheten eller kassan att överdraga kontot, när så oundgängligen erfordras, varvid förutsättes att länsstyrelsen utan onödigt dröjsmål täcker sådant underskott på kontot, som uppstått genom överdragningsöverdragningsrätten avses kunna utnyttjas, då kommunalmyndighet eller försäkringskassa inte i vanlig ordning eller, såsom föreslagits, efter rekvisition från vederbörande länsstyrelse kan erhålla för verksamhetens upprätthållande erforderliga medel. Arbetsgruppen betonar angelägenheten av att

de statsanslag, som krävs för att här avsedda utbetalningar skall kunna verkställas till kommuner och försäkringskassor, ställs till länsstyrelsernas förfogande så tidigt som möjligt i en krissituation.

I promemorian erinras om att kommunerna självfallet har möjlighet att under krig liksom i fred utnyttja de enskilda penninginstitutens tjänster vid sina betalningar. Vad gäller de allmänna försäkringskassorna framhålles, att ett alternativ till gruppens förslag vore, att kassa medgavs rätt att under krig vid behov överdraga sin checkräkning, vilket skulle direkt anknyta till det fredstida systemet för kassornas medelförsörjning. Dessa frågor har dock ansetts ligga utom ramen för arbetsgruppens utredning.

En stor del av den enskilda verksamheten i landet avser produktion av varor och tjänster, som har direkt betydelse för försvar och folkförsörjning. Denna produktion kommer enligt arbetsgruppens mening uppenbarligen att spela en avgörande roll för landets motståndskraft under ett krig, och allt bör göras för att den skall kunna hållas i gång även i ett sådant läge. Härvid måste sådana åtgärder tillmätas stor betydelse, som syftar till att ge företagen möjlighet att disponera erforderligt rörelsekapital.

Med hänsyn till den omfattning och betydelse de privata betalningarna har i samhället, är det av stor vikt, betonar arbetsgruppen, att det enskilda näringslivet har möjlighet att i krig genomföra betalningstransaktioner av olika slag. Om krigshändelser skulle framkalla mera omfattande funktionsstörningar inom det privata betalningsväsendet, skulle skadeverkningarna härav bli allvarliga för samhället i dess helhet.

I fortsättningen framhåller arbetsgruppen, att den planläggning, som syftar till att i möjligaste mån trygga tillgången på penningmedel inom landets olika delar i händelse av krig, självfallet inte kommer blott statliga och kommunala myndigheter utan även det enskilda näringslivet och allmänheten till godo. Detsamma gäller den beredskapsplanläggning, som bedrivs inom postverket.

Arbetsgruppen erinrar vidare om vissa pågående utredningar och förhandlingar, som avser de enskilda kreditinstitutens verksamhet under krigsförhållanden och som syftar till att skapa möjligheter bl. a. för näringslivet och allmänheten att genomföra betalningstransaktioner. I överstyrelsens för ekonomisk försvarsberedskap regi bedrivs sålunda en utredning om kreditinstitutens beredskapsproblem, närmast de praktiska problem, som väntas möta i penninginstitutens verksamhet. Jämsides härmed pågår vissa undersökningar av beredskapsproblemen inom de olika sektorerna på bankområdet. Affärsbankerna, sparbankerna, jordbrukskassorna och postverket förhandlar om en avsedd överenskommelse mellan dessa penninginrättningar rörande visst samarbete när det gäller utbetalning under krigsförhållanden av tillgodohavanden på motboksräkning. Slutligen pågår förhandlingar mellan riksbanken och olika penninginstitut om upplagring av penningmedel för beredskapsändamål.

De betalningsproblem, som under krigsförhållanden kan uppstå inom an-

nan än statlig och kommunal verksamhet, särskilt de som avser det enskilda näringslivets betalningar och dess behov av likvida medel, anser arbetsgruppen kunna i stor utsträckning lösas genom överenskommelser mellan näringslivets organisationer och enskilda företag samt mellan dessa och riksbanken och postverket. Gruppen har därför inte funnit det erforderligt, att dessa enskilda betalningar i någon större utsträckning behandlas i de avsedda tillämpningsföreskrifterna till lagen om betalningsväsendet under krigsförhållanden.

Med hänsyn till vikten av att de för försvar och folkförsörjning mest betydelsefulla företagens verksamhet under krig inte hindras av likviditets- och betalningssvårigheter föreslår emellertid arbetsgruppen, att viss medverkan från statens sida skall lämnas i syfte att i möjligaste mån trygga dessa företags betalningar. Denna medverkan föreslås få samma form som den, vilken enligt gruppens förslag skall lämnas kommunala myndigheter och allmänna försäkringskassor. Generalpoststyrelsen skall sålunda få möjlighet att efter samråd med överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap tillerkänna även enskilda postgirokontoinnehavare, vilkas verksamhet är av särskild betydelse för försvarsansträngningarna, prioritet beträffande deras konton. Genom sådan prioritering skall dylika kontoinnehavare kunna få rätt att använda direktutbetalningskort och att erhålla en — eventuellt i förväg särskilt reglerad — rätt att i en krigssituation överdraga sitt postgirokonto. Arbetsgruppen förutsätter, att underskott på här avsedda konton, som uppstår genom överdragnings av dessa efter lämnat medgivande, täckes av statsmedel. Täckningsinbetalningar till kontona anses böra verkställas av vederbörande länsstyrelse. För sådana betalningar erforderliga anslag måste i så fall ställas till länsstyrelsernas förfogande.

Arbetsgruppen är medveten om att ytterligare planläggning avseende den privata sektorn kan behövas och finner det angeläget, att utredningsarbetet rörande enskilda betalningar under krig fortsättes. Detta arbete anses böra bedrivas under överinseende av det organ, på vilket det direkta ansvaret för beredskapsplanläggningen på bank- och betalningsväsendets område kommer att vila. Med hänsyn till vikten av att tillämpningsföreskrifter till lagen om betalningsväsendet under krigsförhållanden — genom vilken statsmakterna i huvudsak tagit ställning till hur de statliga betalningarna under krig skall ordnas — snarast utfärdas, anses dock resultatet av ytterligare undersökningar rörande enskilda betalningar inte böra avvaktas, innan förslag till kungörelse med dylika föreskrifter framlägges.

Remissyttranden

Gentemot de allmänna principerna i arbetsgruppens förslag riktas i allmänhet ingen erinran. *Svenska bankföreningen* anser dock, att arbetsgruppen i vissa delar frångått den enligt föreningens mening riktiga principen, att det primära betalningssystem, som anvisas för olika sektorer, inte utan tvingande skäl bör avvika från det i fred tillämpade. Bankförening-

en finner det angeläget, att statsmakterna inte binder sig för lösningar vare sig för de statliga betalningarna eller för övriga grupperns betalningar, förrän hela frågan om betalningsväsendet under krig blivit mer allsidigt belyst vid en allmän utredning av problemen inom samtliga sektorer.

Stockholms stadskollegium har det intrycket att arbetsgruppens förslag är orealistiskt, då det väsentligen grundar sig på att sådana funktioner och kommunikationer som postgironörelsen och bankväsendet skall fungera i en krigssituation.

Övriga remissinstanser tillstyrker förslaget i stort eller lämnar det utan erinran.

Vid beredningsplaneringen på detta område bör man, understryker *fullmäktige i riksbanken*, utgå från den allmänna förutsättningen, att den ordning för betalningsmedelsförsörjningen som tillämpas i fredstid skall upprätthållas även i ett beredskaps- eller krigsläge i den utsträckning detta överhuvudtaget är möjligt. Fullmäktige anför vidare.

De åtgärder som föreslås i den föreliggande promemorian böra alltså förutsättas bli tillämpliga under en övergångsperiod, exempelvis när befolkningsevakuering påbjudes eller när ett område blivit avspärrat och möjligheterna till ett normalt fungerande ekonomiskt liv inom området ej föreliggande. Om läget därefter stabiliseras, måste ansträngningarna inriktas på en snar återgång till mera normala ekonomiska förhållanden. Även om det torde vara ofrånkomligt att under av krig föranledda utomordentliga förhållanden lämna möjligheter för statsmyndigheter, kommuner m. fl. till medelsdispositioner och överdragningsrätter, som i realiteten innebära ett av normala regler obundet utnyttjande av statsmedel, måste dylika medgivanden i görligaste mån tidsbegränsas.

Överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap finner de principer, som varit vägledande vid gruppens arbete, väl överensstämmande med styrelsens syn på hithörande problem.

Arbetsgruppens mening om hur penningmedelsförsörjningen bör ordnas under krig delas i allt väsentligt av de remissinstanser, som berört frågan.

Fullmäktige i riksbanken är ense med arbetsgruppen om att beredskapsplanläggningen i nuvarande läge bör koncentreras till frågor som rör lagerhållningen av sedlar och mynt. Fullmäktige avser att fullfölja planerna att bringa upp lagerhållningen av sedlar till en tillfredsställande nivå.

Vikten av att planerade åtgärder för decentralisering av penningförlagen snarast fullföljes understryker bl. a. *generalpoststyrelsen*, som räknar med att stora medelsbehov kan komma att uppstå vid postanstalterna även innan egentliga krigsförhållanden råder.

Mynt- och justeringsverket förordar livligt, att de under fredstid använda mynten får ett sådant utförande, att de vid krig inte kommer att undandragas marknaden för nedsmältning. Därigenom skulle även särskilda krigsmynt kunna undvikas, vilket verket anser vara en fördel från psykologisk synpunkt.

Liknande synpunkter framföres av *överbefälhavaren, överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap och länsstyrelsen i Örebro län.*

Överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Jämtlands län befarar, att allmänheten i ett inledande krigsskede mer eller mindre panikartat kommer att lyfta tillgodohavanden i penninginrättningar och ifrågasätter om det inte genom uttryckliga bestämmelser bör ges möjlighet att i ett sådant läge införa begränsningar i rätten att göra bankuttåg.

I den av arbetsgruppen berörda lokaliseringsfrågan uttalar *mynt- och justeringsverket*, att en lokalisering av mynttillverkningen redan i fredstid till en mindre utsatt plats än Stockholm självfallet vore att föredraga från beredskapssynpunkt och att detta bör beaktas vid diskussionen om verkets framtida lokalisering. *Fullmäktige i riksbanken* anser emellertid, att beredskapssynpunkterna inte bör få tillmätas utslagsgivande vikt vid bedömningen av frågan om omlokalisering i fredstid av sedeltryckeriet och myntverket. En motsatt uppfattning redovisar *civilbefälhavaren i femte civilområdet*, som menar att dessa synpunkter måste få avgörande betydelse vid frågans bedömning.

Överbefälhavaren, länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus samt Örebro län och civilbefälhavaren i fjärde civilområdet uttalar sig för en fredstida utflyttning av här avsedda tillverkningar, och *överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap* utgår från att frågan om krigstillverkning av penningmedel finner sin lösning i samband med frågan om fredslokaliseringen av sedeltryckeriet och myntverket.

Arbetsgruppens förslag att postgiorörelsen skall användas i första hand vid de statliga betalningarna tillstyrkes eller lämnas uttryckligen utan erinran av *fullmäktige i riksgäldskontoret, överbefälhavaren, arbetsmarknadsstyrelsen, generalpoststyrelsen, järnvägsstyrelsen, statskontoret, mynt- och justeringsverket, försäkringsinspektionen, statens krigsförsäkringsnämnd, riksrevisionsverket, civilförsvarsstyrelsen, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Östergötlands, Göteborgs och Bohus, Örebro, Jämtlands samt Norrbottens län, civilbefälhavarna och Svenska sparbanksföreningen.*

Överbefälhavaren anser dock, att myndigheterna bör få använda checkkonto så snart uppenbara fördelar härmed kan konstateras, och även *statens krigsförsäkringsnämnd* uttalar, att de föreslagna checkbestämmelserna bör ges mer vidsträckt tillämpningsområde.

Svenska bankföreningen vill inte motsätta sig att postgirot blir den primära vägen för de statliga betalningarna i krig. Föreningen finner emellertid de föreslagna checkbestämmelserna vara alltför restriktiva. Elasticiteten och effektiviteten i ett beredskapsläge bör inte onödigtvis hämmas av bestämmelser, vid vilkas utformning i första hand tagits hänsyn till redovisningstekniska synpunkter, framhåller föreningen och föreslår, att checkräkning i bank skall få användas, när vederbörande myndighet finner det av förhållandena påkallat.

Viss tveksamhet beträffande arbetsgruppens förslag kommer till uttryck i

yttranden av *fullmäktige i riksbanken, försvarets civilförvaltning* och *överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap*.

Ett betalningssystem, uppbyggt på sätt som arbetsgruppen föreslagit, skulle, finner *fullmäktige i riksbanken*, vara ägnat att i huvudsak lösa de betalningsproblem, som kan beräknas uppkomma under krigsförhållanden. Genom systemet anses också efterfrågan på sedlar och mynt kunna nedbringas. Fullmäktige anför vidare.

Fullmäktige vilja emellertid ifrågasätta om i praktiken ett dylikt system kan komma att fungera. Särskilt inom ett avspärrat område kan det därför bli nödvändigt att för den statliga betalningsförmedlingen i avsevärt större utsträckning än arbetsgruppen synes ha tänkt sig jämväl anlita inom området verksamma enskilda bankinrättningar. I vart fall är det angeläget att ett intimt samarbete kommer till stånd mellan riksbanken, postverket och enskilda bankinrättningar inom ett dylikt område. Det torde få ankomma på det centrala organ, som har att svara för beredskapsplaneringen för bank- och betalningsväsendet, att fullfölja och samordna planläggningsarbetet i detta avseende.

För *försvarets civilförvaltning* förefaller det tveksamt om det kan vara välbetänkt att binda myndigheterna så starkt till postgirot som arbetsgruppen föreslagit. Civilförvaltningen ifrågasätter om inte gruppen övervärderat postgirots funktionssäkerhet under krig och anser, att checkens stora betydelse som betalningsmedel i dagens samhälle inte tillräckligt beaktats. Planläggningen bör enligt civilförvaltningens mening redan från början inriktas på ett utnyttjande av samtliga betalningsvägar, och statsmyndigheterna bör få största möjliga frihet att begagna alla till buds stående alternativ. Kraven på stadga, enhetlighet och kontroll torde inte i första hand böra vara avgörande, menar civilförvaltningen, även om de självfallet så långt möjligt bör beaktas. I stället bör betalningsväsendets funktionsduglighet och möjligheter till smidig anpassning till skilda lägen sättas främst.

Överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap erinrar om att det statliga betalningssystemet i krig föreslås i första hand baserat på postgirorörelsen och i andra hand på möjlighet att i vissa fall öppna checkräkning hos penninginstitut. Överstyrelsen fortsätter.

Då båda betalningsförfarandena i princip bygger på att en bakomvarande central organisation fungerar, synes i händelse av förbindelseavbrott det ena alternativet knappast vara funktionssäkrare än det andra. Det oaktat anser emellertid överstyrelsen att båda förfarandena må kunna tillämpas. Detta skulle nämligen öka såväl myndigheternas som näringslivets handlingsfrihet och bidra till en större och med fredsförhållandena mera överensstämmande spridning av betalningstransaktionerna.

Vidkommande arbetsgruppens förslag om viss ändring i fredstid av det statliga betalningssystemet uttalar *fullmäktige i riksbanken*, att frågan här om bör ytterligare övervägas, medan *övriga remissinstanser*, som berört frågan, tillstyrker förslaget eller lämnar det utan erinran.

Fullmäktige i riksbanken erinrar om att frågan, såsom arbetsgruppen

framhållit, tidigare varit uppe till diskussion och att ett förslag av samma innebörd framlades i den förut omnämnda promemoria med förslag till allmänna riktlinjer för underlättande av utbetalningsväsendet m. m. under krig, som framlades år 1955. Fullmäktige anför vidare.

I remissyttrande den 8 december 1955 över denna promemoria ställde sig fullmäktige i princip positiva till ifrågavarande förslag men framhöllo, att frågan borde bli föremål för ytterligare utredning under medverkan av de övriga myndigheter, som saken närmast anginge. Fullmäktige finna alltjämt, att frågan till sina konsekvenser ej är tillfredsställande klarlagd. Det är av väsentlig betydelse att inbetalningarna till statens kassor så snabbt som möjligt kunna tagas i anspråk för täckande av de statliga utbetalningarna. En — om än i och för sig obetydlig — förlängning av den tid som förflyter mellan det att inbetalningen av medel sker till dess medlen kunna disponeras, får konsekvenser i fråga om det statliga upplåningsbehovet. Ett betalningssystem, som praktiskt taget helt bygger på anlitan av postgiroöverelsen och som utformats på det sätt som föreslagits, kan beräknas ge upphov till viss fördröjning på inbetalningssidan. Denna fråga ävensom vissa andra frågor av bokförings- och bankteknisk natur synas höra närmare övervägas.

Flertalet remissinstanser tillstyrker eller lämnar utan erinran arbetsgruppens förslag avseende kommunala myndigheters och allmänna försäkringskassors betalningar.

Överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap och länsstyrelsen i Örebro län framhåller dock att kommunalmyndigheterna och de allmänna försäkringskassorna bör kunna få föreslagen prioritet utan prövning i varje särskilt fall, medan fullmäktige i riksbanken anser att befogenheten att lämna i förslaget avsett medgivande bör tillkomma länsstyrelse efter samråd med postal myndighet.

Den föreslagna rutinen för att förse de kommunala myndigheterna med medel för de speciella utbetalningar, som kommer att åligga dem under krig, finner Svenska bankföreningen i och för sig ändamålsenlig. Principen att den fredsmässiga rutinen bör brytas så litet som möjligt borde emellertid, anför bankföreningen vidare, innebära att även bankerna kunde förse kommunerna med erforderliga medel, eftersom bankerna i fred i inte oväsentlig utsträckning utnyttjas härför. Överdragningsrätt på kommunala checkräkningar i bank borde alltså kunna beviljas, varvid i förekommande fall kreditgaranti borde lämnas av riksbanken.

Vad särskilt beträffar de allmänna försäkringskassorna framhåller riksförsäkringsverket såsom angeläget, att försäkringskassa får rätt att överdraga sin checkräkning för den händelse länsstyrelse blir förhindrad att tillhandahålla för kassas verksamhet erforderliga medel.

Även Försäkringskassaförbundet förordar, att kassa erhåller överdragningsrätt beträffande checkräkning. Detta skulle anknyta direkt till det fredstida systemet för kassornas medelsförsörjning, och en dylik anknytning finner förbundet innebära så påtagliga fördelar, att detta system bör användas i första hand så länge förhållandena under krig det medger.

En påbyggnad av nuvarande system för försäkringskassornas medelsför-

sörjning, innebärande att kassorna får rätt att övertrassera sina checkräkningar, är enligt *Sveriges Kreditbank* mycket lätt att genomföra.

Fullmäktige i riksgäldskontoret, överbefälhavaren, arbetsmarknadsstyrelsen, generalpoststyrelsen, järnvägsstyrelsen, statskontoret, mynt- och justeringsverket, försäkringsinspektionen, statens krigsförsäkringsnämnd, statens jordbruksnämnd, överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap, medicinalstyrelsen, civilförsvarsstyrelsen, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Östergötlands, Göteborgs och Bohus, Örebro, Jämtlands samt Norrbottens län, civilbefälhavarna i första, tredje och fjärde civilområdena, Sveriges jordbrukskassaförbund samt Svenska försäkringsbolags riksförbund tillstyrker arbetsgruppens förslag om prioritering av vissa enskilda företag eller lämnar det uttryckligen utan erinran.

Överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap räknar med att de postgirokonto innehavare, som åsyftas i förslaget, i första hand är företag, som är registrerade hos styrelsen eller hos statens jordbruksnämnd såsom s. k. K-företag. Överstyrelsen säger sig ha förstått förslaget så att det första urvalet av företag skulle ske redan i fred genom styrelsens försorg. Överstyrelsen fortsätter.

Vad gäller själva urvalet av företag, torde detta bli komplicerat och arbetskrävande. Det synes svårt att uppställa sådana kriterier för urvalet att detta blir ändamålsenligt och rättvist. Det skulle vidare fordras att det en gång gjorda urvalet ständigt hålles aktuellt. Med hänsyn till dessa svårigheter vill överstyrelsen ifrågasätta, om icke de ifrågavarande lätnaderna kunde medgivas generellt för alla i överstyrelsens och jordbruksnämndens företagsregister förtecknade K-företag. Dessa äro omsorgsfullt utvalda med hänsyn till sin betydelse för landets försvar och för folkförsörjningen ävensom till sin förmåga att fullgöra tilltänkta uppgifter. Det torde kunna förutsättas att, därest ett urval skulle ske genom överstyrelsens försorg, den alldeles övervägande delen av dessa företag skulle anses böra få åtnjuta förmåner, varom här är fråga. Därest en sådan generell regel som här ifrågasatts skulle införas synes den böra kompletteras med föreskrift om rätt för generalpoststyrelsen att i särskilt fall utsluta visst företag eller grupp av företag från nämnda förmåner eller medgiva förmåner jämväl åt andra enskilda kontoinnehavare än K-företag, allt efter samråd med vederbörande försörjningsmyndighet.

Viss tveksamhet beträffande förslaget kommer till uttryck i yttranden från *fullmäktige i riksbanken* och *civilbefälhavaren i femte civilområdet*.

Fullmäktige i riksbanken erinrar om att rätt att överdraga postgirokonto och att använda direktutbetalningskort enligt förslaget skulle kunna medges även vissa för landets försvar och försörjning särskilt betydelsefulla enskilda företag. Medgivandet skulle i så fall lämnas av generalpoststyrelsen efter samråd med överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap. Fullmäktige anför i fortsättningen.

Även om det kan inge vissa betänkligheter att beträffande här ifrågavarande bemyndiganden gå utanför kretsen av statliga och kommunala myndigheter, anse sig dock fullmäktige icke vilja motsätta sig förslaget i denna del.

Enligt fullmäktiges mening bör dock frågan om vem som beslutanderätten bör tillkomma ytterligare övervägas.

Gränsdragningen mellan prioriterade och andra företag torde enligt *civilbefälhavarens i femte civilområdet* mening bli ytterst vansklig att göra. Civilbefälhavaren förutsätter vidare att viss återhållsamhet i fråga om överdragningsrätten torde behöva iakttagas bland annat av penningpolitiska skäl.

Mer eller mindre avstyrkande uttalanden återfinnes i yttranden från *Sveriges industriförbund* och *Svenska bankföreningen*.

Sveriges industriförbund, som inte finner arbetsgruppens förslag vara tillfyllest för tryggande av de för försvar och folkförsörjning mest betydelsefulla företagens behov av betalningsmedel, anför bland annat följande.

Det är angeläget att de krigsviktiga företag, som under fredstid i huvudsak sköter sina betalningar via affärsbankerna, även under krigsförhållanden skall kunna utnyttja dessa kreditinstitut. För att tillgodose de behov av betalningsmedel, som kan bli aktuella utöver den normala kreditgivningen, vore enligt förbundets mening ett system med kreditgarantier utfärdade av Riksbanken i samråd med överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap lämpligare än det av arbetsgruppen utformade förslaget i detta avseende.

Principen att de fredsmässiga rutinerna bör ändras så litet som möjligt innebär, att affärsbankerna i väsentlig utsträckning kommer att svara för näringslivets och allmänhetens betalningsförmedling i krig, framhåller *Svenska bankföreningen* och erinrar i fortsättningen om att arbetsgruppen, för att säkerställa att de för försvar och folkförsörjning mest betydelsefulla företagens verksamhet inte hindras av likviditetssvårigheter, föreslagit att generalpoststyrelsen skall kunna bevilja dylika företag överdragningsrätt på postgirokonto. Bankföreningen uttalar vidare.

Mot detta förslag kan riktas åtskilliga erinringar. I fredstid anses det vara av betydelse, att en kreditgivare till ett företag har översikt över företagets samtliga krediter, och betydelsen av att så är fallet är icke mindre i krig. Arbetsgruppens förslag innebär emellertid, att ett företag skall få kredit på två håll. Därtill kommer, att generalpoststyrelsen knappast har några erfarenheter av kreditprövningsfrågor. Den omständigheten att generalpoststyrelsen icke har några lokalorgan kan också medföra att det i praktiken kan bli svårt att snabbt få till stånd medgivanden till övertrassering i lägen då behovet därav blivit särskilt aktuellt.

Bankföreningen föreslår, att behov, som icke kan tillgodoses inom ramen för kreditinstitutens normala kreditgivning, säkerställs genom en av riksbanken lämnad kreditgaranti, och att denna garanti skall få utnyttjas i den kreditinrättning, som företaget önskar anlita. Det förutsattes, att riksbanken i sådana ärenden samråder med överstyrelsen och vederbörande kreditinstitut. En särskild fördel med att riksbanken får ansvara för denna funktion är, att det redan i fred finns en lokal riksbanksorganisation, som om den centrala riksbanksledningen icke längre kan fungera bör kunna anföras hithörande uppgifter i samråd med vederbörande kreditinrättning och länsstyrelsen, till vilken den lokala riksbanksledningen ju förutsattes vara knuten i krig.

3. Ändringar i lagen om betalningsväsendet under krigsförhållanden

Arbetsgruppen

I arbetsgruppens förslag till kungörelse med vissa tillämpningsföreskrifter till lagen om betalningsväsendet under krigsförhållanden förutsättes, att såväl statlig huvudförvaltnings, kommunal myndighets och allmän försäkringskassas som vissa enskilda företags postgirokonton skall kunna överdragas. Arbetsgruppen erinrar om att i 5 § förordningen den 11 juli 1924 (nr 378) angående postgiorörelse stadgas, att av tillgodohavande innestående på postgirokonto må belopp enligt kontoinnehavarens förfogande överföras till annat konto (girering) eller ock kontant utbetalas. Bestämmelsen anses innebära, att postgirokonto inte får överdragas. I den nämnda lagen skall därför enligt arbetsgruppens förslag införas en ny paragraf, benämnd 3 a §, som ger Kungl. Maj:t fullmakt att under krigsförhållanden meddela av förhållandena påkallade bestämmelser att gälla i stället för vad som finnes stadgat i 5 § postgiorförordningen.

Arbetsgruppen framhåller vidare, att gruppen med sina i promemorian framlagda förslag beträffande kommunala myndigheters, allmänna försäkringskassors och vissa andra postgirokonto innehavares möjligheter att utnyttja sina postgirokonton bland annat sökt åstadkomma, att av nämnda kontoinnehavare utfärdade postgiROUTbetalningshandlingar i viss mån likställes med av statsmyndighet utfärdade dylika handlingar. Av denna anledning finner arbetsgruppen det angeläget, att sådant förordnande, som Kungl. Maj:t med stöd av 4 § lagen om betalningsväsendet under krigsförhållanden äger meddela, även kan avse av vissa andra postgirokonto innehavare än statsmyndighet utfärdade utbetalningshandlingar. Genom den av gruppen föreslagna ändringen av nämnda lagparagraf erhåller Kungl. Maj:t här för erforderlig fullmakt.

Den föreslagna nya 3 a § lagen om betalningsväsendet under krigsförhållanden har utformats så att den till konstruktionen överensstämmer med 2—4 §§ samma lag. Arbetsgruppen erinrar om att bestämmelserna i dessa paragrafer träder i tillämpning antingen omedelbart, om riket kommer i krig, eller efter särskilt förordnande, som Kungl. Maj:t meddelar med stöd av 1 § lagen. Gruppen framhåller vidare, att ett flertal bestämmelser i förslaget till kungörelse med vissa tillämpningsföreskrifter till lagen förutsätter, att förordnande enligt 2—4 §§ lagen har meddelats och att kungörelsens motsvarande föreskrifter omfattas av meddelat förordnande. Arbetsgruppen anför vidare.

Vid utformningen av senare års beredskapsförfattningar har man strävat efter att nå största möjliga »automatik» beträffande sådana författningars tillämpning, om riket kommer i krig eller eljest, då beredskapslarm gives. Sålunda stadgas i 9 § 1 mom beredskapskungörelsen (SFS 515/1960), att beredskapslarm innebär — i den mån Kungl. Maj:t inte bestämmer annat —

förordnande om tillämpning av bl. a. lagen om betalningsväsendet under krigsförhållanden. Beredskapsvärdet av detta stadgande i vad det avser nämnda lag vore givetvis större, om automatiken även omfattade förordnande, som avses i 2—4 §§ lagen. Dessa lagrum liksom den av arbetsgruppen föreslagna nya 3 a § förutsätter dock, att, om riket befinner sig i krig, fullmäktige i riksbanken och i vissa fall även fullmäktige i riksgäldskontoret där så är möjligt höres, innan förordnande meddelas. I de andra situationer, som avses i nämnda lagrum, är dylikt hörande obligatoriskt; förordnande enligt 2 § förutsätter då dessutom särskild framställning av fullmäktige i riksbanken. För uppnående av här avsedd automatik skulle bl. a. krävas, att samrådsbestämmelserna togs bort ur lagen och att kungörelser innehållande nämnda förordnanden utfärdades redan i fredstid. Med hänsyn till att de i 2—4 §§ förenämnda lag avsedda förordnandena skulle nära beröra riksbankens resp. riksgäldskontorets verksamhetsområden, är gruppen inte beredd förorda ett borttagande av samrådsbestämmelserna. Då det emellertid är angeläget, att sådana förordnanden, som här avses, kan meddelas snabbt, bör de enligt arbetsgruppens mening förberedas i fredstid så långt det är möjligt. Om riket kommer i krig eller eljest i händelse av beredskapslarm är det av särskild vikt, att de kan meddelas utan tidsutdräkt. Preliminärt samråd avseende förordnanden i sådana fall synes därför böra ske redan i fredstid.

Remissyttranden

Uttalanden som direkt tar sikte på utformningen av arbetsgruppens lagändringsförslag återfinnes i yttranden från *överbefälhavaren, försvarets civilförvaltning* och *arbetsmarknadsstyrelsen*.

Föreskrifterna i lagen om betalningsväsendet under krigsförhållanden, tillämpningskungörelsen och postgiroförordningen bör enligt *överbefälhavarens* mening formuleras så att statliga myndigheters rätt att överdraga postgirokonto automatiskt träder i tillämpning, då beredskapslarm ges och eljest enligt Kungl. Maj:ts bestämmande. Kommunala myndigheters och allmänna försäkringskassors rätt att under krigsförhållanden överdraga postgirokonto och använda direktutbetalningskort anses böra regleras på motsvarande sätt, d. v. s. dessa organ bör vid beredskapslarm automatiskt äga denna rätt.

Försvarets civilförvaltning anser, att lagen om betalningsväsendet under krigsförhållanden med tillämpningskungörelse samt förordningen angående postgirorörelse bör utformas så att myndigheters och prioriterade företagens rätt att överdraga postgirokonto samt riksbankens skyldighet att inlösa utbetalningskort och direktutbetalningskort automatiskt träder i tillämpning, då beredskapslarm ges eller krigstillstånd proklameras. Något särskilt förordnande därom bör således enligt civilförvaltningens uppfattning inte krävas. Civilförvaltningen anför vidare.

Med hänsyn till att händelserna kunna komma att utveckla sig mycket snabbt, ifrågasättes om icke bestämmelsen i 3 a § andra stycket lagförslaget om hörande av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret bör ändras från att vara ett undantagslöst villkor till en bestämmelse som skall iakttagas då så är möjligt.

Arbetsmarknadsstyrelsen förutsätter, att beslut om vilka myndigheter som bör ha överdragningsrätt beträffande postgirokonto kommer att fattas redan i fredstid, och framhåller, att under den förutsättningen rätten bör kunna utnyttjas senast då beredskapslarm ges.

4. Ansvaret för beredskapsplaneringen på bank- och betalningsväsendets område

Arbetsgruppen

Arbetsgruppen framhåller, att en rad skilda myndigheter och institutioner beröres av den beredskapsplanläggning avseende penningmedelsförsörjning och betalningsförmedling under krig, som hittills skett och som alltjämt måste bedrivas, och att flera olika samhällsorgan har att delta i planeringsarbetet. För vinnande av största möjliga planmässighet i detta bör arbetet samordnas så långt ske kan. Det direkta ansvaret för att erforderlig planläggning sker och att samordning kommer till stånd synes enligt arbetsgruppen böra åvila ett enda organ.

I fortsättningen erinrar arbetsgruppen om ett av särskilt tillkallad utredningsman den 21 juni 1960 avgivet betänkande angående riksnämnden (numera överstyrelsen) för ekonomisk försvarsberedskap, dess verksamhet och organisation. I betänkandet uttalades, att vissa arbetsuppgifter av mindre omfattning syntes kunna med fördel överföras från riksnämnden till andra myndigheter, varvid utredningsmannen avsåg sådana områden berörande ekonomiskt försvar som försäkrings-, bank- och penningväsende. Utredningen fann det naturligt, att ansvaret för nämnda uppgifter anknöts till de myndigheter (försäkringsinspektionen, bank- och fondinspektionen etc.), som genom sin fredsmässiga verksamhet hade den särskilda sakkunskapen. Att riksnämnden skulle lämna erforderligt bistånd vid beredskapsplaneringens utförande ansågs följa av nämndens ställning som centralorgan.

I de remissyttranden, som avgavs över betänkandet, tillstyrktes utredningsmannens förslag i fråga om ansvaret för beredskapsplaneringen på bank- och penningväsendets område eller lämnades utan erinran av statens organisationsnämnd, kommerskollegium, överståthållarämbetet, länsstyrelsen i Kronobergs län samt vissa handelskammare.

För ett bibehållet huvudansvar hos riksnämnden uttalade sig bank- och fondinspektionen, fullmäktige i riksbanken samt vissa andra handelskammare. Bank- och fondinspektionen sade sig väl kunna förstå utredningens önskan att tillvarataga förefintlig speciell sakkunskap men ifrågasatte, om den av utredningen föreslagna lösningen vore den lämpligaste, när det gällde försäkrings-, bank- och sparbanksområdet, detta bl. a. med hänsyn till att det var tre myndigheter, som svarade för var sin del av detta fält. Inspektionen fann det därför riktigt, att huvudansvaret för initiativ och plan-

läggning kvarlåg hos riksnämnden. Inspektionen fann det emellertid nödvändigt för uppnående av ett tillfredsställande resultat, att planläggningen verkställdes i intimt samarbete med de ifrågasvarande tillsynsmyndigheterna. Liknande synpunkter framfördes av fullmäktige i riksbanken, som ifrågasatte, huruvida något stod att vinna genom en decentralisering av huvudansvaret från riksnämnden till inspektionerna. Härigenom kunde riskeras att den på detta område viktiga samordningen mellan de olika organen på penning- och kapitalmarknaden inte tillbörligen beaktades.

Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap förklarade för sin del, att den av utredningsmannen förordade ordningen redan genomförts. I det krigsförberedelsearbete, som dittills ägt rum, hade riksnämnden tagit vissa initiativ samt deltagit såsom allmänt samordnande organ medan planläggningsarbetet i detalj utförts eller avsågs utföras av respektive fackmyndigheter. Nämndens medverkan hade dels bestått i att klargöra de praktiska förutsättningarna för verksamheten i krig, dels avsett sådana frågor som t. ex. tillgodoseende av behov av transportmedel, arbetskraft, lokaler och telekommunikationsmedel i krig m. m.

Enligt generalpoststyrelsens mening borde ansvaret för här avsedd beredskapsplanering åvila ett särskilt samarbetsorgan, vari borde ingå representanter för de myndigheter och organisationer, som hade särskilt intresse av att planläggning kom till stånd på området.

På grundval av utredningens betänkande framlades genom proposition nr 84 till 1961 års riksdag förslag till omorganisation av riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap. I propositionen uttalade föredragande departementschefen bl. a., att han inte hade något att erinra mot att planeringsansvaret på försäkringsområdet instruktionsmässigt pålades försäkringsinspektionen, samt fortsatte.

Såvitt gäller beredskapsplaneringen av bank- och betalningsväsendet kommer enligt vad jag inhämtat chefen för finansdepartementet inom kort att begära bemyndigande att igångsätta en särskild utredning i fråga om bank- och betalningsväsendet i krig. I avvaktan på resultatet av denna utredning torde någon ändring i nuvarande ordning tills vidare icke böra genomföras.

Vad föredragande departementschefen sålunda anfört föranledde inte någon erinran eller särskilt uttalande från riksdagens sida.

Genom ändring (SFS 1961:538) i instruktionen för försäkringsinspektionen (SFS 1957:635) har inspektionen ålagts att ombesörja beredskapsplanläggningen på försäkringsväsendets område. Härvid skall inspektionen i erforderlig utsträckning samråda med överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap och vidare hålla denna underrättad om beredskapsplanläggningen.

Inför sitt ställningstagande i denna fråga erinrar arbetsgruppen om att de i betänkandet uppdragna riktlinjerna syftade till en decentralisering från dåvarande riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap av sådana arbetsuppgifter, som lämpligen kunde åläggas viss fackmyndighet, och framhåller, att dessa principer blev vägledande vid den följande omorganisationen av nämnden. Arbetsgruppen anför vidare.

Arbetsgruppen finner det följdriktigt, att jämväl det primära ansvaret för beredskapsplanläggningen på bank- och betalningsväsendets område överflyttas från överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap till lämpligt fackorgan. Detta bör sålunda ha att ombesörja beredskapsplanläggningen på förevarande område. Det får därvid förutsättas, att skyldigheten att detaljplanera alltjämt skall åvila de olika myndigheter och organ, som är verksamma på betalningsområdet. Som centralorgan inom det ekonomiska försvaret bör överstyrelsen tillhandahålla ansvarsmyndigheten de allmänna förutsättningar och utgångspunkter, som är nödvändiga som underlag vid planeringsarbetet. I likhet med vad som numera gäller för försäkringsinspektionen bör ansvarsmyndigheten ha att samråda med överstyrelsen i försvarsberedskapsfrågor och hålla denna informerad om beredskapsplanläggningen.

Som inledningsvis nämnts torde planeringsansvaret böra åvila ett enda organ, inom vilket planläggningen om så befinnes önskvärt självfallet kan handläggas av en arbetsgrupp med representation från olika myndigheter och institutioner på betalningsområdet. Till ansvarsmyndighet bör utses ett organ, som genom sin normala fredstida verksamhet har erforderlig sakkunskap och som dessutom har förutsättningar att i ett verkställighetsläge alltjämt kunna fungera som samordnande och rådgivande organ.

En möjlighet är att i enlighet med utredningsmannens förslag lägga ansvaret på bankinspektionen, särskilt som tillsynen över affärs- och sparbanker samt jordbruksskassor numera sammanförts till denna myndighet. Uppgiften att handha ifrågavarande planeringsansvar torde till stor del ligga i linje med inspektionens ordinarie verksamhet. Visserligen avses denna, enligt vad arbetsgruppen inhämtat, komma att nedläggas under krig, men frågan här om synes kunna omprövas, om inspektionen erhåller här ifrågavarande arbetsuppgift.

En annan utväg är att riksbanken påtager sig ansvaret för beredskapsplanläggningen på bank- och betalningsområdet. Med hänsyn till bankens centrala ställning på penningmedels- och kreditmarknaden har den uppenbarligen ett starkt intresse av att erforderlig beredskapsplanläggning kommer till stånd på området. Ett visst ansvar för att så sker torde få anses åvila banken redan nu, främst i fråga om penningmedelsförsörjningen. Enligt arbetsgruppens mening talar starka skäl för att detta planeringsansvar nu i sin helhet formellt knytes till banken. Genom sin ställning torde riksbanken ha goda förutsättningar att ombesörja planeringsarbetet under fredstid. I en krigssituation skulle den dessutom under alla förhållanden självfallet vara den instans, både centralt och — genom avdelningskontoren — regionalt, till vilken myndigheterna, penninginstitutet och näringslivet i övrigt vände sig med uppkommande svårare problem i betalningsförmedlings-, penningförsörjnings- och kreditfrågor.

I valet mellan de nämnda alternativen har arbetsgruppen funnit sig böra förorda, att uppgiften att fungera som här avsedd ansvarsmyndighet överflyttas från överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap till riksbanken. Några formella hinder för att riksbanken såsom ett riksdagens verk påtager sig dessa uppgifter anses inte föreligga.

Remissyttranden

En överflyttning av planeringsansvaret enligt arbetsgruppens förslag har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av *fullmäktige i riksbanken, överbefälhavaren, försvarets civilförvaltning, arbetsmarknadsstyrelsen, generalpoststyrelsen, statskontoret, försäkringsinspektionen, överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus, Örebro samt Jämtlands län, civilbefälhavarna i fjärde och femte civilområdena samt Svenska sparbanksföreningen.*

Fullmäktige i riksbanken förklarar sig beredda, om statsmakterna så finner önskvärt, att låta riksbanken åtaga sig ansvaret för planeringen av de beredskapsåtgärder, som kan behöva vidtagas på bank- och betalningsväsendets område. Fullmäktige finner det självfallet, att samråd med andra berörda myndigheter och institutioner därvid kommer att bli erforderligt.

Planeringsansvaret bör enligt *överbefälhavarens* mening åvila ett organ. Riksbanken bör åläggas att i erforderlig utsträckning samråda med överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap och hålla denna myndighet underordnad om planläggningen.

Generalpoststyrelsen anser att erforderlig samordning bör kunna åstadkommas, om huvudansvaret för planeringsarbetet ålägges riksbanken.

Överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap anför bl. a.

Överstyrelsen utgår från att uppgiften att ombesörja beredskapsplanläggningen ävensom den av arbetsgruppen förutsatta skyldigheten att samråda med överstyrelsen i försvarsberedskapsfrågor och hålla överstyrelsen underordnad om planläggningen komma till uttryck i riksbankslagen eller i annan författning. Vidare må erinras om att enligt krigsinstruktionen för länsstyrelserna det åligger länsstyrelse att vidtaga åtgärder för att trygga betalningsväsendet och penningförsörjningen inom länet. Ansvarsfördelningen mellan riksbanken och länsstyrelserna torde likaså böra klarläggas i detta sammanhang.

Även *överståthållarämbetet* och *länsstyrelsen i Jämtlands län* berör ansvarsfördelningen på länsplanet och framhåller, att riksbankens avdelningskontors befogenheter bör närmare klarläggas.

Järnvägsstyrelsen och *bankinspektionen* vill inte motsätta sig att överflyttning av planeringsansvaret sker.

Järnvägsstyrelsen understryker vikten av att ansvaret för beredskapsplanläggning och samordning på detta enligt styrelsens mening betydelsefulla område inom totalförsvaret inte splittras samt fortsätter.

Centralorganet, d. v. s. överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap, bör enligt styrelsens mening i sista hand ha huvudansvaret för planläggningen och, framför allt, samordningen av beredskapsåtgärder, som berör bank- och betalningsväsendet. Styrelsen vill dock icke motsätta sig gruppens förslag, att ansvaret för beredskapsplanläggningen i första hand överflyttas till riksbanken som samlande instans för övriga berörda myndigheter och institutioner men förutsätter att centralorganet blir slutligt avgörande instans. Enligt styrelsens uppfattning bör jämväl generalpoststyrelsens förslag om en samarbetsnämnd övervägas. En sådan samarbetsnämnd torde kunna fungera inom ramen för centralorganet.

Inledningsvis erinrar *bankinspektionen* om bank- och fondinspektionens nyss omnämnda uttalande i yttrande över betänkandet rörande riksnämndens för ekonomisk försvarsberedskap organisation. Bankinspektionen anför vidare i huvudsak följande.

Den uppfattning, åt vilken bank- och fondinspektionen då gav uttryck, omfattas alltså av bankinspektionen. Skulle emellertid en överflyttning av planeringsansvaret på bank- och betalningsväsendets område — i likhet med vad som skett på försäkringsområdet — anses böra komma till stånd, synes en sådan överflyttning böra ske antingen till riksbanken eller bankinspektionen. När det gäller beredskapsplaneringen i vad den avser penningmedelsförsörjningen är riksbanken uppenbarligen det lämpligaste organet. Beredskapsplanläggningen beträffande bank- och betalningsväsendet åter ligger otvivelaktigt i linje med inspektionens ordinarie arbete, såsom arbetsgruppen också påpekat. Med hänsyn härtill vore det motiverat att planläggningen i denna del anförtroddes inspektionen. Det torde dock vara uppenbart att även riksbanken på grund av sin centrala ställning på penning- och kreditmarknaden är väl lämpad att anförtros här ifrågavarande uppgift. Då därtill kommer att bankinspektionen under krig avses skola nedlägga sin verksamhet och det torde bli riksbanken, som då har att tillse att uppgjorda beredskapsplaner träda i tillämpning, vill bankinspektionen ej motsätta sig det i promemorian framförda förslaget att beredskapsplaneringen på hela här ifrågavarande område överföres på riksbanken. Inspektionen vill emellertid betona vikten av att inspektionen lämnas tillfälle att medverka vid det fortsatta planlägningsarbetet.

Avstyrkande yttranden föreligger från Sveriges jordbrukskassaförbund och Svenska bankföreningen.

Sveriges jordbrukskassaförbund anser, att betalningsförmedlingen under krigsförhållanden måste vara en central fråga för överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap och därför bör handläggas under dess direkta överinseende.

Svenska bankföreningen erinrar om att bank- och fondinspektionen och fullmäktige i riksbanken vid remissbehandlingen av betänkandet angående riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap förklarar sig anse, att ansvaret för planeringen borde kvarligga hos nämnden (överstyrelsen). Bankföreningen fortsätter.

Bankföreningen ansluter sig bestämt till denna uppfattning. Att betalningsförmedlingen fungerar är även under krigsförhållanden en väsentlig förutsättning för övriga samhällsfunktioner. Detta område bör inte utbrytas ur centralplaneringen hos det organ, som har den ekonomiska planeringen som huvuduppgift. Eftersom, såsom arbetsgruppen själv konstaterat, samverkan förutsättes mellan ett flertal sinsemellan olikartade institutioner, är det ur arbetsteknisk synpunkt riktigare, att ledningen av planeringen ligger hos det centrala planeringsorganet än hos t. ex. riksbanken, som själv ingår i den krets av institutioner, som skall samverka. Uppslaget i generalpoststyrelsens remissvar på 1960 års betänkande, att ett samordningsorgan borde organiseras, skulle kunna tillvaratagas på det sättet, att under överstyrelsen bildades en särskild kommitté bestående av representanter för riksbanken, generalpoststyrelsen, affärsbanker m. fl. berörda parter.

Bankföreningen förutsätter, att överstyrelsen i övrigt utrustas med erforderliga resurser, för att planeringsarbetet skall kunna bedrivas effektivt.

5. Departementschefen

Lagen om betalningsväsendet under krigsförhållanden ger Kungl. Maj:t — om landet skulle bli indraget i krig eller krigsfara skulle uppstå — möjlighet att meddela från riksbankslagen avvikande bestämmelser och att dispensera från vissa stadganden i myntlagen. Med stöd av denna beredskapslag äger Kungl. Maj:t vidare meddela särskilda föreskrifter rörande skylldighet för statliga myndigheter att inlösa eller såsom likvid mottaga vissa postala utbetalningshandlingar.

När förslaget till nämnda beredskapslag förelades 1957 års riksdag, var såsom bilaga till propositionen (nr 176) fogat ett förslag till kungörelse med vissa föreskrifter angående tillämpningen av den föreslagna lagen. Såsom framgår av det föregående har detta kungörelseförslag numera överarbetats inom finansdepartementet av en särskild arbetsgrupp. För att genomföra en beredskapsplanläggning i enlighet med gruppens förslag erfordras viss ändring i lagen. Innan jag går närmare in härpå vill jag något beröra de föreslagna tillämpningsföreskrifterna.

Arbetsgruppen har funnit det väsentligt, att betalningsväsende och penningmedelsförsörjning under krig ordnas på sådant sätt, att man så långt det är möjligt blir oberoende av kommunikationer av skilda slag. Vidare har eftersträvat en sådan enkelhet, att ett vidmakthållande av betalningsfunktionerna kräver ett minimum av personal och teknisk utrustning. Gruppen har även funnit det angeläget att, särskilt vad gäller det statliga betalningssystemet, föreslå en ordning, som så litet som möjligt avviker från fredssystemet. Dessa allmänna principer, som varit vägledande vid arbetsgruppens utredning, överensstämmer med de riktlinjer för planläggningen på förevarande område, som godkänts av 1957 års riksdag. De har i allmänhet godtagits även i remissyttrandena över gruppens promemoria.

När det gäller frågan om hur penningmedelsförsörjningen i stort och det statliga betalningsväsendet skall ordnas under krig, följer arbetsgruppens förslag i allt väsentligt de riktlinjer i dessa hänseenden, som tidigare antagits av riksdagen. Vissa avvikelser föreslås emellertid beträffande de statliga betalningarna. De problem, som rör kommunala myndigheters ekonomiska verksamhet och det enskilda näringslivets möjligheter att genomföra betalningsuppdrag och erhålla rörelsekapital behandlades endast i mindre utsträckning i nämnda proposition. Arbetsgruppen har funnit skäl tala för viss statlig medverkan i syfte att under krigsförhållanden ekonomiskt trygga den verksamhet, som bedrivs av kommunala myndigheter, allmänna försäkringskassor och krigsviktiga företag.

Planläggningen för penningmedelsförsörjningen under krig synes såsom arbetsgruppen föreslagit främst böra inriktas på en decentraliserad lagring i fredstid av sedlar och mynt, så att tillgången på betal-

ningsmedel inom landets olika delar blir säkrad i anslutning till ett krigsuttbrott. Som framgår av det föregående torde av riksbanken redan vidtagna eller avsedda åtgärder i detta syfte få anses vara tillfyllest.

I en krigssituation föreligger risk för att mynt med högt metallvärde undandras marknaden. Därför skulle beredskapsvärdet av här avsedd lagring vara större, om lagren innehöll mynt med lägre metallvärde än i nuvarande fredsmünt. I likhet med en del remissmyndigheter anser jag emellertid, att beredskapslagren bör innehålla skiljemynt i fredsuttförande. Tillverkning under fredstid av särskilda krigsmünt bör således enligt min mening inte komma ifråga. I detta sammanhang vill jag förutskicka, att jag har för avsikt att inom den närmaste tiden begära bemyndigande att tillsätta en utredning för översyn av gällande myntlagstiftning. I samband härmed torde frågan om de under fredstid använda myntens utförande komma att aktualiseras.

Av skäl som arbetsgruppen anfört torde planläggning för tillverkning under krig av penningmedel få komma i andra hand. Gruppen har uttalat, att det från beredskapssynpunkt vore fördelaktigt, om sedel- och mynttillverkningarna redan i fredstid förlades till en mindre utsatt ort än Stockholm. Då frågan om sedeltryckeriets och myntverkets lokalisering är föremål för överväganden inom lokaliseringsutredningen rörande statlig verksamhet och denna utredning i sitt fortsatta arbete torde komma att undersöka frågan även från beredskapssynpunkt, synes ställning till dessa problem inte böra tagas i förevarande sammanhang. I avvaktan på resultatet av lokaliseringsutredningens överväganden torde, såsom arbetsgruppen framhållit, planläggningen för tillverkning under krig av penningmedel tills vidare — då det inte synes möjligt att i en krigssituation evakuera sedeltryckeriets och samtliga för mynttillverkning erforderliga maskiner eller att för närvarande reservera och utanför Stockholm beredskapsuppställa dylika maskiner — kunna omfattas vissa begränsade åtgärder. Därvid bör främst ifrågakomma decentraliserad upplagring av s. k. myntplattor och förberedelser för utflyttning av vissa präglingsmaskiner samt förberedande åtgärder, som syftar till att göra det möjligt att utgiva provisoriska betalningsmedel, vilkas framställande inte förutsätter tillgång till specialmaskiner för sedel- och mynttillverkning.

I ett par remissyttranden har ifrågasatts huruvida inte möjligheter bör finnas att i en krigssituation införa begränsningar i allmänhetens rätt att lyfta tillgodohavanden i penninginrättningar. Ett införande av sådana begränsningar måste antagas få en från psykologisk synpunkt mindre gynnsam effekt och synes därför böra i möjlig mån undvikas. Man kan dock inte helt utesluta att åtgärder av detta slag kan bli nödvändiga. Någon reglering i förväg torde emellertid inte erfordras på denna punkt.

Som förut nämnts skall de statliga betalningarna enligt arbetsgruppens förslag företrädesvis verkställas över postgiro. Skulle krigshändelser föranleda att statsmyndighets postgirokonto inte på ett tillfredsställande sätt kan utnyttjas för inbetalningar eller utbetalningar, skall myndigheten enligt förslaget äga för sin kassarörelse öppna checkräkning i pen-

ninginrättning. Flertalet remissinstanser har godtagit, att det statliga betalningsväsendet ordnas på föreslaget sätt. I en del yttranden har emellertid uttalats, att myndigheterna borde få en i förhållande till förslaget vidgad rätt att använda checkräkning. Enligt min mening bör den ordning för statsmyndigheternas betalningar, som tillämpas i fredstid, upprätthållas även i ett krigsläge i den utsträckning detta är möjligt. Eftersom huvudparten av myndigheternas betalningstransaktioner i fredstid sker över postgiro och postgirosystemet synes kunna väntas fylla rimliga krav i avseende på funktionssäkerhet och bokföringskapacitet under krigsförhållanden, bör följaktligen denna betalningsväg företrädesvis användas även under sådana förhållanden. Först när myndighets postgirokonto inte längre kan tillfredsställande utnyttjas, bör myndigheten ha rätt att öppna checkräkning och på så sätt tillvarata andra tillgängliga resurser.

I syfte att bereda statsmyndigheterna möjlighet att genomföra betalningar även om vissa post- och teleförbindelser skulle vara brutna, har arbetsgruppen föreslagit, att vissa myndigheter skall få använda s. k. direktutbetalningskort vid utbetalning från postgirokonto samt att huvudförvaltningskonto för utbetalningar skall få överdragas. De föreslagna bestämmelserna, vilka i allt väsentligt godtagits vid remissbehandlingen, finner jag ändamålsenliga.

Arbetsgruppen har förordat, att man redan i fredstid inför den för användning under krigsförhållanden föreslagna ordningen, att uttag från statsverkets checkräkning i riksbanken skall ske över postgiro. Huvuddelen av inbetalningarna till nämnda räkning verkställs för närvarande denna väg. Förslaget har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av samtliga remissinstanser utom fullmäktige i riksbanken, vilka ansett, att frågan bör ytterligare övervägas. För egen del finner jag, med hänsyn till de fördelar från beredskapsynpunkt och den arbetsbesparing för myndigheterna, som därigenom skulle vinnas, att starka skäl föreligger för att redan i fredstid genomföra den föreslagna ordningen. Innan beslut härom fattas, bör emellertid ytterligare överväganden ske.

Vederbörande länsstyrelse skall enligt arbetsgruppens förslag tillhandahålla kommunala myndigheter och — om riksförsäkringsverket är förhindrat att göra utbetalningar i vanlig ordning — allmänna försäkringskassor erforderliga rörelsemedel. Vidare har föreslagits, att kommuner och försäkringskassor samt vissa krigsviktiga företag skall kunna erhålla rätt att överdraga postgirokonto, när så oundgängligen erfordras för upprätthållande av deras verksamhet. De skall även kunna erhålla rätt att använda s. k. direktutbetalningskort vid utbetalning från dylikt konto. Förslagen har i allmänhet godtagits av remissinstanserna.

Såsom arbetsgruppen framhållit, kan kommunala myndigheter under krig utöver sina ordinarie arbetsuppgifter väntas bli ålagda en rad viktiga uppgifter av närmast statlig karaktär. Även de allmänna försäkringskassorna kan komma att utsättas för särskilda påfrestningar. I likhet med gruppen finner

jag det angeläget, att kommunerna och försäkringskassorna så långt möjligt i varje situation har tillgång till erforderliga rörelsemedel. Från samhällets synpunkt är det vidare av stor vikt, att de för försvar och folkförsörjning mest betydelsefulla företagens verksamhet inte hindras av likviditets- och betalningssvårigheter. Jag tillstyrker därför, att dessa företag när det gäller möjligheter att utnyttja postgirokonto får en prioritet motsvarande den som avsetts för kommunala myndigheter och försäkringskassor.

Arbetsgruppen har föreslagit, att medgivande om rätt till överdragning av postgirokonto m. m. skall lämnas av generalpoststyrelsen efter samråd med vederbörande länsstyrelse, när det gäller kommuner och försäkringskassor, samt med överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap i fråga om vissa enskilda företag. I likhet med fullmäktige i riksbanken anser jag att befogenhet att lämna här avsett medgivande i förstnämnda fall bör tillkomma länsstyrelse efter samråd med generalpoststyrelsen. På samma sätt bör överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap kunna lämna motsvarande medgivande för enskilda företag. Erforderlig prövning samt tillståndsgivning synes i all möjlig mån böra ske redan i fredstid. För de enskilda företagen bör denna prövning ske med utgångspunkt från deras betydelse för försvar och folkförsörjning.

Jag vill understryka, att bestämmelserna i arbetsgruppens kungörelseförslag inte, som i något fall skett, bör betraktas som anvisningar för myndigheter och organ utanför den statliga sektorn samt vissa enskilda företag beträffande sättet för medelsanskaffning under krigsförhållanden. Rätten att överdraga postgirokonto får i stället anses ha till syfte att erbjuda berörda organ och företag en extra möjlighet till medelsanskaffning i situationer, då de normalt använda vägarna härför är stängda. Denna möjlighet bör sålunda förutsättas bli utnyttjad först då rörelsemedel inte kan erhållas i vanlig eller särskilt beslutad ordning. De föreslagna bestämmelserna synes därför inte hindra, att kommunala myndigheter och försäkringskassor, om så befinnes lämpligt, får rätt att — såsom en del remissinstanser förordat — under krig överdraga checkräkning. Självfallet lägger bestämmelserna inte heller hinder i vägen för andra lösningar när det gäller de krigsviktiga företagen. I ett par remissyttranden har föreslagits, att dessa företags behov av rörelsemedel under krig — i den mån behoven inte kan tillgodoses inom ramen för kreditinstitutens normala kreditgivning — skall säkerställas genom ett system med kreditgarantier av riksbanken i samråd med överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap. Det kan antagas, att detta förslag kommer att bli föremål för övervägande vid den fortsatta beredningsplanläggning på bank- och betalningsväsendets område, vilken — såsom framgår av det följande — avses komma att bedrivas i riksbankens regi.

Jag övergår så till frågan om viss ändring av lagen om betalningsväsendet under krigsförhållanden.

Förordningen den 11 juli 1924 (nr 378) angående postgiroöverlämning, som ut-

färdats med riksdagen, förutsätter, att postgirokonto inte överdrages. För att bestämmelser om rätt till överdragning av dylikt konto skall kunna intagas i tillämpningsföreskrifter till den nämnda lagen har arbetsgruppen föreslagit, att Kungl. Maj:t får fullmakt att under krigsförhållanden meddela vissa från postgiroförordningen avvikande bestämmelser.

Med sina i promemorian framlagda förslag beträffande kommunala myndigheters, allmänna försäkringskassors och vissa andra postgirokontoinnehavares möjligheter att utnyttja sina postgirokonton har arbetsgruppen bland annat sökt åstadkomma, att av nämnda kontoinnehavare utfärdade postgiROUTbetalningshandlingar i viss mån likställes med av statsmyndighet utfärdade dylika handlingar. Beträffande sistnämnda handlingar äger Kungl. Maj:t med stöd av 4 § lagen om betalningsväsendet under krigsförhållanden förordna om skyldighet för riksbanken att inlösa dem och för statlig myndighet att mottaga dem som likvid vid inbetalning. Gruppen har funnit det angeläget, att dylikt förordnande även kan avse av vissa andra postgirokontoinnehavare än statsmyndighet utfärdade utbetalningshandlingar. Det föreslås därför av gruppen en utvidgning av nämnda bestämmelse i 4 §.

För att den av mig i det föregående förordade beredskapsplanläggningen skall kunna genomföras, finner jag i likhet med arbetsgruppen nödvändigt, att Kungl. Maj:t erhåller här avsedda fullmakter, vilka i och för sig inte mött invändningar under remissbehandlingen.

Ett par remissmyndigheter har ansett, att bland annat föreskrifterna om rätt till överdragning av postgirokonto borde utformas så att de automatiskt träder i tillämpning vid beredskapslarm. En dylik automatik skulle emellertid, som arbetsgruppen framhållit, kräva att de föreslagna bestämmelserna om samråd med fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret slopades. Då ett förordnande om att postgirokonto får överdragas skulle nära beröra riksbankens resp. riksgäldskontorets verksamhetsområden — som framgår av det föregående avses statsmedel via länsstyrelserna skola tagas i anspråk för täckande av underskott, som uppstått å kommunala myndigheters, försäkringskassors och krigsviktiga företags postgirokonton till följd av medgiven överdragning av kontona — anser jag att samrådsbestämmelser bör finnas. En automatisk tillämpning av här avsedda föreskrifter skulle vidare kräva, att erforderligt förordnande utfärdades redan i fredstid. Med hänsyn till behovet av att förordnandet anpassas till de förhållanden, som råder när föreskrifterna skall tillämpas, är jag inte beredd att förorda en så långt gående automatik, som remissmyndigheterna föreslagit. Då det emellertid är angeläget, att sådant förordnande som här avses kan meddelas snabbt, bör det, såsom arbetsgruppen har framhållit, förberedas i fredstid så långt det är möjligt. Om riket kommer i krig eller eljest i händelse av beredskapslarm, är det av särskild vikt, att det kan meddelas utan tidsutdräkt. Preliminärt samråd avseende förordnande i sådana fall synes därför böra ske redan i fredstid.

Svenska bankföreningen har funnit det angeläget, att statsmakterna inte

binder sig för lösningar vare sig för de statliga betalningarna eller för övriga grupper betalkningar, förrän hela frågan om betalningsväsendet under krig blivit mer allsidigt belyst vid en allmän utredning av problemen inom samtliga sektorer. Den nu aktuella lagstiftningen är emellertid närmast att anse som ett fullföljande av 1957 års lagstiftning. Med hänsyn härtill och till vad jag nyss anfört om de bestämmelser i arbetsgruppens kungörelseförslag, som avser myndigheter och organ utanför den statliga sektorn samt vissa enskilda företag, föreligger enligt min mening inte anledning att avvakta resultatet av ytterligare utredning rörande bland annat enskilda betalkningar, innan ställning tas till nu föreslagna lagändringar.

Förslag till erforderliga ändringar i lagen om betalningsväsendet under krigsförhållanden har upprättats inom finansdepartementet på grundval av arbetsgruppens förslag i sådant hänseende och torde föreläggas riksdagen. Härjämte har inom departementet likaledes på grundval av arbetsgruppens förslag ett utkast till kungörelse med tillämpningsföreskrifter utarbetats och torde såsom *Bihang* få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende. Tillämpningsföreskrifter i huvudsaklig överensstämmelse med detta utkast synes, sedan lagförslaget antagits, få utfärdas i administrativ ordning.

Vad slutligen beträffar spörsmålet om vem som bör handha det direkta ansvaret för beredskapsplanläggningen på bank- och betalningsväsendets område, synes det ligga i linje med de allmänna principer, som följdes vid omorganisationen av riksnämnden (numera överstyrelsen) för ekonomisk försvarsberedskap, att ansvaret för ett specialområde som detta flyttas från överstyrelsen till lämpligt fackorgan. I likhet med arbetsgruppen och flertalet av de remissinstanser som berört frågan finner jag riksbanken vara särskilt lämpad att omhändera hithörande planeringsuppgifter. Banken ingår visserligen, som från något håll påpekats, i den krets av institutioner, som är verksamma på betalningsområdet och vilkas planläggning skall samordnas. Detta förhållande torde dock inte — med tanke på den särställning riksbanken intar — innebära någon nackdel utan kan snarare vara till gagn vid planeringsarbetet.

Om riksdagen godkänner, att riksbanken åtar sig den föreslagna beredskapsuppgiften, synes av riksdagen böra föreskrivas, att det skall åligga riksbanken att ombesörja beredskapsplanläggning på bank- och betalningsväsendets område. I likhet med vad som gäller för andra myndigheter inom det ekonomiska försvaret, torde riksbanken vid fullgörandet av uppgiften i erforderlig utsträckning böra samråda med överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap och hålla denna myndighet underrättad om planläggningen. Under den fortsatta beredskapsplanläggningen torde riksbanken böra beakta vissa under remissbehandlingen väckta frågor.

Under framhållande av att det inte torde vara något att erinra mot att propositionen av riksdagen behandlas senare än under innevarande vår-

session hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen

dels att antaga det inom finansdepartementet upprättade förslaget till lag angående ändring i lagen den 20 december 1957 (nr 684) om betalningsväsendet under krigsförhållanden,

dels att bifalla i det föregående framlagt förslag om överflyttning från överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap till riksbanken av huvudansvaret för beredskapsplanläggningen på bank- och betalningsväsendets område.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Lars Wettergren

Utkast

till

**Kungörelse med vissa föreskrifter angående tillämpningen av lagen om
betalningsväsendet under krigsförhållanden**

Kungl. Maj:t har, med stöd av 6 § lagen om betalningsväsendet under krigsförhållanden, funnit gott förordna som följer.

Inledande bestämmelser**1 §.**

Bestämmelserna i 4—13 §§ denna kungörelse skola gälla, när Kungl. Maj:t meddelat förordnande enligt 4 § lagen om betalningsväsendet under krigsförhållanden. Vad i 6, 11 och 12 §§ sägs om överdragning av postgirokonton och vad i 8 § andra stycket stadgas skall dock gälla endast under förutsättning, att Kungl. Maj:t därjämte utfärdat sådana från förordningen angående postgiroöverlämning avvikande bestämmelser, som möjliggöra överdragning av postgirokonton.

Bestämmelserna i 14—18 §§ denna kungörelse skola gälla, när bestämmelserna i 2—5 §§ nämnda lag äro i tillämpning. Vad i 14 § andra stycket sägs skall dock gälla endast under förutsättning, att Kungl. Maj:t utfärdat sådana från lagen för Sveriges riksbank och lagen om rikets mynt avvikande bestämmelser, som möjliggöra användande av provisoriska betalningsmedel.

Sådana förberedande åtgärder skola omedelbart vidtagas, som särskilt angivas i denna kungörelse eller som eljest finnas erforderliga för att den skall kunna tillämpas.

2 §.

I denna kungörelse förstås med

statsmyndighet: alla till statsens förvaltning hörande myndigheter och inrättningar, nämnder, kommissioner och kommittéer med undantag för riksdagen och allmänna kyrkomötet, deras avdelningar, utskott, nämnder, deputerade, revisorer, ombudsmän och verk; samt

kommunalmyndighet: alla till kommunal styrelse eller förvaltning hörande stämmor och representationer, myndigheter, styrelser, kollegier, nämnder, råd, kommissioner, revisorer, utskott och kommittéer jämte underlydande verk och inrättningar.

Vad i denna kungörelse stadgas om kommunalmyndighet skall i tillämpliga delar gälla för allmän försäkringskassa.

3 §.

I denna kungörelse förstås med

huvudförvaltning: sådan statsmyndighet, som har dragningsrätt på statsverkets checkräkning i riksbanken;

utbetalningskort: sådan postal utbetalningshandling, som användes i postgirorörelsen och som tillställs betalningsmottagaren sedan på kortet angivet belopp blivit antingen bokfört hos postgirokontoret (postgiroavdelning) eller i särskild ordning redovisat hos postanstalt;

direktutbetalningskort: sådan postal utbetalningshandling, som användes i postgirorörelsen och som av utfärdaren tillställs betalningsmottagaren utan att på kortet angivet belopp dessförinnan blivit bokfört hos postgirokontoret (postgiroavdelning) eller redovisat hos postanstalt; samt

gireringskort: sådan postal betalningshandling, som användes i postgirorörelsen och medelst vilken kontoinnehavaren beordrar överföring av belopp från ett postgirokonto till ett annat.

Betalningsväsendet

4 §.

Insättning å samt uttag från statsverkets checkräkning i riksbanken skall företrädesvis ske genom anlitande av postgirorörelsen.

5 §.

Inbetalning till huvudförvaltning skall företrädesvis ske genom överföring till eller inbetalning å myndighetens postgirokonto för inbetalningar.

Medel, vilka överföras till eller inbetalas å postgirokonto för inbetalningar, upplagt för sådan huvudförvaltning, som icke har egen checkräkning i riksbanken, överföras genom postgirokontorets försorg till postgirokonto för statsverkets checkräkning i riksbanken.

6 §.

Utbetalning från huvudförvaltning skall företrädesvis verkställas med anlitande av myndighetens postgirokonto för utbetalningar. Därvid må direktutbetalningskort användas.

Postgirokonto, som avses i första stycket, må överdragas.

Huvudförvaltning, som icke har egen checkräkning i riksbanken, erhåller för verksamhetens upprätthållande erforderliga medel genom överföring från postgirokonto för statsverkets checkräkning i riksbanken till myndighetens eget postgirokonto för utbetalningar.

7 §.

Utan hinder av vad i 5 och 6 §§ stadgas äger huvudförvaltning, som har egen checkräkning i riksbanken, använda för inbetalningar och utbetalningar gemensamt postgirokonto ävensom olika konton för olika delar av förvaltningen.

Efter medgivande av generalpoststyrelsen och riksrevisionsverket må även annan huvudförvaltning använda olika postgirokonton för olika delar av förvaltningen.

8 §.

Inbetalning till statsmyndighet som icke är huvudförvaltning skall, om myndigheten har eget postgirokonto, företrädesvis ske genom överföring till eller inbetalning å nämnda konto. Även utbetalning från myndigheten skall företrädesvis verkställas med anlitande av detta konto. Därvid må direktutbetalningskort användas av sådan myndighet, som av vederbörande huvudförvaltning efter samråd med generalpoststyrelsen erhållit rätt därtill.

Har statsmyndighet, som avses i första stycket, blivit avstängd från förbindelse med huvudförvaltning, under vilken myndigheten i fråga om sin medelsförsörjning lyder, må myndigheten — ändock att den saknar tillgodohavande på sitt postgirokonto — verkställa utbetalningar över nämnda konto. Verkställda utbetalningar skola täckas genom att motsvarande belopp av myndigheten överföres från huvudförvaltningens till myndighetens postgirokonto.

9 §.

Föranleda krigshändelser, att statsmyndighet, som har eget postgirokonto, icke kan på ett tillfredsställande sätt använda detta för inbetalningar eller utbetalningar, må myndigheten, utan hinder av vad i 4—8 §§ stadgas, för sin kassarörelse öppna checkräkning i penninginrättning.

10 §.

Därest statsmyndighet, som icke har eget postgirokonto, blir avstängd från förbindelse med huvudförvaltning, under vilken myndigheten i fråga om sin medelsförsörjning lyder, skall länsstyrelsen i det län, inom vilket myndigheten har sin verksamhet eller, om så ej kan ske, närmaste länsstyrelse till myndigheten mot rekvisition utbetala för verksamhetens upprätthållande erforderliga medel.

Vad i första stycket sägs rörande skyldighet för länsstyrelse att utbetala medel skall äga motsvarande tillämpning i sådana fall, där av riksdagen godkända anslag, som avse understöd eller bidrag till kommuner, föreningar, sammanslutningar, anstalter eller enskilda ställts till förfogande för viss myndighet, vilken på grund av krigshändelser är förhindrad att verkställa utbetalningar.

11 §.

Kommunalmyndighet erhåller för verksamhetens upprätthållande erforderliga medel efter rekvisition hos länsstyrelsen i det län, där myndigheten har sin verksamhet eller, om så ej kan ske, närmaste länsstyrelse. Försäkringskassas behov av rörelsemedel tillgodoses dock i första hand genom riks försäkringsverkets försorg.

Vid utbetalning från kommunalmyndighets postgirokonto må direktutbetalningskort användas av sådan myndighet, som av vederbörande länsstyrelse efter samråd med generalpoststyrelsen erhållit rätt därtill.

Medgivande, som avses i andra stycket, må även innefatta rätt för den kommunala myndigheten att överdraga postgirokontot, när så oundgängligen erfordras för upprätthållande av myndighetens verksamhet.

12 §.

Efter medgivande av överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap må annan innehavare av postgirokonto än stats- eller kommunalmyndighet vid utbetalning från kontot använda direktutbetalningskort. Innan medgivande lämnas skall överstyrelsen samråda med generalpoststyrelsen.

Medgivande, som avses i första stycket, må även innefatta rätt för kontoinnehavaren att överdraga postgirokontot, när så oundgängligen erfordras för upprätthållande av kontoinnehavarens verksamhet.

13 §.

Det åligger generalpoststyrelsen att vid behov anordna regional postgirobokföring vid postgiroavdelning. Innehavare av konto hos postgirokontoret må hos postgiroavdelning utnyttja sitt tillgodohavande på detta konto. An-

nan kontoinnehavare än stats- och kommunalmyndighet må dock icke utan generalpoststyrelsens generella tillstånd eller vederbörlig postmyndighets för det särskilda fallet lämnade medgivande disponera sådant tillgodohavande, som är bokfört hos postgirokontoret, med mindre saldouppgift därifrån tillställts postgiroavdelningen.

Penningmedelsförsörjningen

14 §.

Riksbanken, mynt- och justeringsverket och postverket samverka för att gemensamt trygga tillgången på sedlar och mynt i landets olika delar.

Det ankommer på riksbanken att, om så erfordras för motverkande av knapphet på sedlar och mynt, i förekommande fall i samråd med mynt- och justeringsverket vidtaga åtgärder för förfärdigande och utgivande av provisoriska betalningsmedel.

15 §.

Närmast under länsstyrelsen svarar direktören för vederbörligt riksbankskontor — i den mån så är möjligt efter samråd med representanter för postverket och berörda penninginrättningar — för att erforderlig samordning sker av den riksbankens, postverkets och andra penninginrättningars verksamhet, som avser att trygga penningmedelsförsörjningen inom länet.

16 §.

Föreligger risk för att riket eller del därav skall besättas av fientlig makt, skola de statsmyndigheter, kommunalmyndigheter samt penninginrättningar, som ha sin verksamhet inom område, vilket kan komma att beröras därav, vidtaga sådana åtgärder att förråd av mynt, sedlar, penninganvisningar och blanketter till sådana samt gireringskort, utbetalningskort och direktutbetalningskort icke falla i fiendens händer.

Medelsförvaltningen

17 §.

Därest på grund av rådande förhållanden för statsmyndigheterna gällande föreskrifter angående bokföring m. m. icke kunna eller icke lämpligen böra tillämpas, skola erforderliga förenklingar genomföras. Därvid iakttagas att sådana anteckningar om inkomster och utgifter skola föras, som möjliggöra senare bokföring i huvudsaklig överensstämmelse med gällande föreskrifter.

18 §.

Statsmyndighet, vilken verkställer utbetalning, som rätteligen bort komma på annan statsmyndighet, skall därom snarast underrätta sistnämnda myndighet.

Vad i första stycket stadgas skall äga motsvarande tillämpning när kommunalmyndighet verkställer utbetalning för statsmyndighets räkning.

Särskilda föreskrifter

19 §.

De ytterligare föreskrifter, som erfordras för tillämpningen av här meddelade bestämmelser, utfärdas av riksbanken, försvarets civilförvaltning, riksförsäkringsverket, generalpoststyrelsen och riksrevisionsverket, envar myndighet såvitt avser dess verksamhetsområde.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling. I samband med denna kungörelses ikraftträdande skola av Kungl. Maj:t tidigare utfärdade, mot de nu meddelade bestämmelserna stridande föreskrifter upphöra att gälla.